

ชื่อเรื่อง การศึกษากระบวนการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดย
การมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 1 ระยะที่ 1

ผู้วิจัย : นายสามารถ ผ่องศรี และคณะ

ปีที่วิจัย : พ.ศ. 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 1 ระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนของโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบ และโรงเรียนขนาดเล็กอื่นๆ 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นต้นแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน 4) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 1 จำนวน 7 โรงเรียน

กระบวนการศึกษาในระยะที่ 1 เน้นการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมเป็นหลักโดยมีการดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ เตรียมทีมวิจัย และผู้เกี่ยวข้องโดยประชุมทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและชุมชน เพื่อวางแผนงานเกี่ยวกับโครงการในด้านเนื้อหา กระบวนการ และการบริหารจัดการ และชี้แจงโครงการกำหนดหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 โรงเรียน ศึกษาข้อมูลเชิงลึกของโรงเรียนบ้านกุดเสถียร จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) กรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง ในพื้นที่ ดำเนินการทั้ง 7 โรงเรียน ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อดำเนินการในระยะที่ 2 ต่อไป

ผลการวิจัย พบว่า

ด้านสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 1 ได้มีนโยบายในการบริหารจัดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประชุม

คณะกรรมการสถานศึกษา จัดแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน และมีการนำปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียน ซึ่งทุกโรงเรียนได้ดำเนินการ แต่ยังขาดความต่อเนื่อง และบังเกิดผลเป็นรูปธรรม

ด้านสภาพการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กต้นแบบทั้ง 7 โรงเรียน พบว่า ด้านสภาพการบริหาร โรงเรียนมีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูไว้ชัดเจน โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชน มีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจในการพัฒนาโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน แต่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนน้อย

ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน พบว่า ครูให้การบ้านและตรวจการบ้านของนักเรียน ครูใส่ใจในการดูแลสุขภาพของนักเรียน ครูเข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน และครูมีการวัดและประเมินผลนักเรียนตามสภาพจริง แต่ครูไม่ค่อยใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

ด้านคุณภาพของผู้เรียน พบว่า นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม/ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชน นักเรียนมีการประหยัดและรู้จักการออมทรัพย์ นักเรียนช่วยเหลืองานของส่วนรวมด้วยความสมัครใจ แต่นักเรียนจะขาดความสามารถในการคิดคำนวณ

ด้านสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนให้การสนับสนุนทรัพยากร ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน และชุมชนและ โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกัน แต่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลผู้เรียนน้อย

ในด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1) ด้านการบริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการจัดการบริหารเป็นอย่างดี โดยมีการมอบหมายงานให้บุคลากรอย่างชัดเจน ต้องการให้โรงเรียนให้มีแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ให้ผู้บริหารและครูทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน มีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมคืออยู่แล้ว ครูเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยดี

2) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูเอาใจใส่กับนักเรียนเป็นอย่างดี มีมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ เอาใจใส่ทั้งเรื่องการเรียนรู้และเรื่องสุขภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ ต้องการให้เน้นการสอนวัฒนธรรมไทย ให้ความรู้ความเป็นคนไทยควบคู่ไปกับการฝึกคุณธรรมจริยธรรม เน้นด้านสุขอนามัยของนักเรียน

3) ด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งทางด้านการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน สามารถสอบเข้าสถาบันต่างๆ ในระดับต้นๆ สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน มีความรับผิดชอบ รู้จักการออมและกล้าแสดงออกในทางที่ดี ต้องการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน มีโครงการสหกรณ์โรงเรียน โครงการออมทรัพย์ ฝึกให้มีการทบทวนบทเรียนที่เรียนในแต่ละวันและสามารถตอบคำถามและบอกเล่าให้ผู้ปกครองฟังได้ในการเรียนของแต่ละวัน

4) ด้านความร่วมมือกับชุมชน พบว่า ชุมชนต้องการให้บุคลากรในโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน เน้นโครงการเยี่ยมบ้านและให้ครูไปสัมผัสกับนักเรียนในขณะที่อยู่กับผู้ปกครองที่บ้านจะได้เข้าถึงปัญหาของเด็กแต่ละคน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครู มีดังนี้

1) ด้านการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความเสียสละ ททุ่มเท อุทิศเวลา มีความซื่อสัตย์สุจริต สร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร ให้บุคลากรได้มีโอกาส มีส่วนร่วมในการวางแผน บริหาร และประเมินผลกิจกรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ควรจัดสรรงบประมาณมาใช้ในการพัฒนา อำนวยความสะดวกกับบุคลากร ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูในทุกด้าน

2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ควรจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนมีส่วนในกิจกรรม มีการบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่น นำปราชญ์ชาวบ้านมาช่วยในการเรียนการสอน ใช้วิทยากรท้องถิ่น สื่อ วัสดุในท้องถิ่น ให้นักเรียนรู้จักการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเอง และมีแหล่งเรียนรู้ให้กับครูได้สืบค้นองค์ความรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ และได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

3) ด้านคุณภาพผู้เรียน ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตท้องถิ่นรู้จักใช้ชีวิตและปฏิบัติตนได้อย่างพอเพียง ควรมีการสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือไม่ทันเพื่อน ส่งเสริมนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่น ชุมชน ประสานความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยสร้างองค์ความรู้ อบรม ส่งสอน นำมาซึ่งการพัฒนาตรงตามศักยภาพของผู้เรียน

4) ด้านความร่วมมือกับชุมชน ชุมชนควรให้ความร่วมมือในการจัดแหล่งเรียนรู้และดูแลความประพฤตินักเรียน และแนะนำนักเรียนให้มีทักษะชีวิต มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ในโรงเรียนให้ชุมชนทราบ ชุมชนต้องเสียสละและให้การสนับสนุน ปักจักษ์ วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำมาใช้พัฒนาผู้เรียน มีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกับทางโรงเรียน

ในการศึกษาดูงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านกุศลเสถียร พบว่า ในการบริหารแต่ละด้าน โรงเรียนได้มีการกำหนดบทบาทให้ชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วม และรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยมีโรงเรียนประสานงานบ้าน วัด และชุมชน ใช้ศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บุคลากรของโรงเรียนได้มาจากการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบล และสร้างเป้าหมายที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนของชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ในชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชน ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนที่จะนำมาพัฒนาผู้เรียนและออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม พบว่า แต่ละโรงเรียนได้สรุปประเด็นที่จะนำมาจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างในชุมชน